

BESLUT
2006-12-18

Dnr: 5114-19223-2006

Skötselplan för naturreservatet Älvhytteängan i Nora kommun

Skötselplanen reviderades inom länsstyrelsen och denna skötselplan är skriven av Astrid Andersen och fastställdes av Länsstyrelsen genom beslut av enhetschef Magnus Eklund 2006-12-18.

1. Syfte

Syftet med reservatsbildningen enligt beslut 1980 är att genom fortsatt hävd bevara ett för trakten tidigare typiskt kulturlandskap och därigenom bibehålla förutsättningarna för den rika kalkpräglade floran.

Länstyrelsen
Örebro län

2. Beskrivning

2.1 Administrativa data

Objektsnamn	Älvhytteängen
Objektsnummer	1802039
RegDos-id	2000217
Skyddsform	Naturreservat
Beslutsdatum	1980-02-18 Fredningen som domänreservat 1946 och 1950
Län	Örebro län
Kommun	Nora
Församling och socken	Viker
Fastigheter	Älvhyttan 7:40
Markägare	Staten genom naturvårdsverket
Naturgeografisk region	Skogslandskapet norr om Norrlandsgränsen i Kilsbergen
Topografisk karta	1044 Karlskoga NO
Ekonomisk karta	104 88 (Älvhyttan) 10 E 8i
Häradskarta:	digital karta nr 72-14 (Dalkarlsberget)
Läge	Reservatet är beläget i södra delen av Älvhyttans by 20 km från Nora och strax söder om landsvägen 243 mellan Gyttorp och Karlskoga
Förvaltare	Länstyrelsen
Nyttjanderätter	Vägsamfällighet och telefonledning
Total areal	Besluts areal 8,4 ha Enligt digital mätning 9,2 ha.
Markslag	Naturlig äng
Naturtyper	Slåttermark och betesmark
Natura 2000-beteckning och namn	SE0240055 Älvhytteängen
Naturtyper anmält enligt Natura 2000	3260 Vattendrag med flytbladsvegetation eller akvatiska mossor 0,03 ha 6530 Lövängar av fennoskandisk typ 1,058 ha * Enligt basinventering 2004 är arealen Lövängar av fennoskandisk typ 5,7 ha

kulturhistoriska värden	en stenvall, ställvis stenmursliknande (10 – 15 m), ett flertal rundade och oregelbundna röjningsrösen, en åker indelad i 5-6 tegar omgivna av diken och en åker brukad in på 1940-talet.
Prioriterade bevarandevärden:	Slätterängen med sin unika flora som Guckusko och fältgentiana
Riksintresse	reservatet ingår i ett större område som är av riksintresse för kultur- och naturvården

2. 2 Naturförhållanden

Naturreseptatet Älvhytteängen ligger i Vikers församling, Nora kommun. Området består av en löväng, som har hävdats kontinuerlig under lång tid. En del av området är betesmark på gammal åkermark.

I Älvhytteområdet börjar ett stråk av urkalksten, som fortsätter mot nordost till Stråssa. Den lättvittrade berggrunden har gjort att jorden är kalkrik. Jordarten är en morän med hög markfuktighet betingad av översilningsvatten. Längs västra kanten av reservatet rinner en bäck som bidrar till markens fuktighet. Den rinner sedan vidare norrut ut till Venakärret. I bäcken växer vattennäckmossa och ältranunkel.

En stor del av Älvhytteängen är en slohage, som är typiskt för Bergslagen. Det motsvarar uttrycket löväng, som används i södra Sverige för en trädbevuxen ängsmark som slåttas. Området har sedan gammalt hävdats som äng och har även tidvis betats. Den norra delen har brukats som åkermark.

I reservatet finns många lövträd som björk och ask men även asp, gråal, lönn, alm och lind. I buskskiktet finns den ovanliga blåtryn, hägg, olvon och en. Kärlväxtfloran är mycket artrik och det är gott om hävdgynnade arter som svinrot, jungfrulin och smörbollor. Gullviva, slätterfibbla, kattfot, darrgräs och ängstarr är några av de typiska arter i området. Även faunan är rik då den rika floran lockar till sig många fjärilar och andra insekter. I reservatet finns också buskmus och många fåglar som kattuggla och spillkråka. Det huvudsakliga naturvärdet i Älvhytteängen är den rika floran knuten till lövängen.

2.3 Historisk och nuvarande markanvändning

Naturreseptet ligger i en kulturhistorisk intressant trakt som präglats av ett långvarigt brukande. Området har sedan gammalt hävdats som sloghage och har även tidvis betats. Hela den norra delen markeras som hagmark på storskifteskartan år 1783-84 och den södra delen som skogsmark. Området inom naturreseptet var inägomark (åker och äng) på häradskartan, från år 1865-67. Den östra delen var sloghage medan södra partiet var öppen slätteräng. Reservatets yta dominerades ännu år 1873 av i huvudsak ängsmark. På en lantmäterikarta, upprättad vid en avstyckning år 1931, är den södra delen betecknad som skogsmark medan de norra delarna är åker och ängsmark som tidigare. Ängen har sedan fått växa igen men i samband med fredningen som domänreservat 1946 och 1950 har hävden återupptagits och sker regelbundet. I skötselplanen från 1980 står det att ängen har återtagit karaktären av slätteräng. Träden i Älvhytteängen bär inga spår av hamling (dvs lövtäkt) troligen tog man här endast trädens rotskott till foder. Idag är området välhävdad och trädskiktet glest.

2.4 Bevarandevärden

Biologiska bevarandevärden

Kalkberggrunden, den kalkhaltiga jordarten och människans hävd har gynnat mångfalden av kärleväxter och lövträd. I ängsmarken finns en värdefull kärleväxtflora knuten till äldre ogödslade fodermarker med lång kontinuitet av hävd. Majviva och vårärt blommar på våren och under sommaren är det gott om slättergynnade arter som svinrot, jungfrulin och smörbollor. I området förekommer ett stort antal orkidéarter: brudsporre, jungfru Marie nycklar, ängsnycklar, kärknipprot, skogsknipprot, och tvåblad. Fältgentianan har kommit tillbaka och verkar öka i antal för varje år. Det växer guckusko på tre platser i området med få plantor per växtplats. Älvhytteängen är en fin fjärilslokal och väddnätfjäril, *Euphydryas aurinia*, är funnen där (2005-2006). En fjärilsinventering påbörjades 2006 och det gjordes inga speciella fynd i Älvhytteängen.

Kulturhistoriska bevarandevärden

I området finns många spår av tidigare markanvändning tex. en stenvall, som ställvis är stenvallliknande (10 – 15 m), ett flertal rundade och oregelbundna röjningsrösen, gammal åkermark indelad i 5-6 tegar omgivna av diken och en åker brukad in på 1940-talet. Ängen i sig är ett levande kulturminne.

Bevarandevärden för friluftslivet

Älvhytteängen ger tillsammans med resterna av det äldre odlingslandskapet och en rik vår- och sommarflora möjlighet för höga upplevelsevärden. Dessutom kan besökarna här få en bra insikt i ängens historia och bli informerad om den rika slåttergynnade floran. Stigar i området ger besökaren möjlighet att välja mellan en kortare och en längre tur. Det finns en grusväg i reservatets östra kant som gör att även rörelsehindrade till viss del kan uppleva områdets höga kvaliteter.

2.5 Källor

Ekholm E. (1975). *Översiktlig naturvårdsinventering av Nora kommun*. Utförd i fält 1974. Länsstyrelsen i Örebro län.

Ekholm E. (1979). *Naturvårdsinventering av Älvhytteområdet*. Utförd i fält 1974. Länsstyrelsen i Örebro län.

Länsstyrelsen i Örebro län, 1980. *Skötselplan för naturreservatet Älvhytteängen*.

Rosenberg M. (1981). *Hagmarker i Örebro län objekt N 8*. Länsstyrelsen i Örebro län. Publ. nr 1981:19.

Länsstyrelsen i Örebro län (1995). *Inventering av ängs- och hagmarker i Örebro län norra delen*, objekt 84:14. Publ. nr 1995:15.

Länsstyrelsen i Örebro län (2000). *Åtgärdsplan enligt miljö- och landskapsbygdsprogrammets miljöersättning för betesmarker*. Gäller 2001-2005. Brukare är Tore Persson T 925 .

Jordbruksverket (2002-2004). *Inventering av värdefulla ängs- och betesmarker*. Jordbruksverkets databas TUVa och GIS-skikt.

Länsstyrelsen
Örebro län

Länsstyrelsen i Örebro län, *Bevarandeplan för SE0240055, Älvhytteängen*.
Fastställd 2005-09-20

Viker 17:1 ur FMIS, Fornminnesinformationssystemet, Fornminnesregistret.

3. Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

Indelningen i skötselområden är gjord utifrån den skötsel som ska genomföras. Reservatet har delats in i tre skötselområden.

1. Löväng
2. Betesmark
3. Anordningar för friluftsliv

3.1 Skötselområde 1: *Löväng 5,8 ha*

Beskrivning

En löväng (slovhage) med stora naturvärden som har slåtrats under lång tid. Tack vare den långa hävdkontinuiteten, den kalkrika jorden, markens fuktighet och den varsamma skötseln finns många olika arter i området.

Mål

En välhävdad äng med gamla, grova och vidkroniga träd samt öppna solbelysta ytor som gynnar arter knutna till äldre fodermarker med lång kontinuitet. Röjningsrösen är väl synliga i ängen och andra spår av fossil åkermark gör att områdets historia lätt kan upplevas.

Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- Arealen löväng av fennoskandisk typ (6530) är minst 5,7 ha.
- Hela arealen ska vara väl hävdad varje år vid vegetationsperiodens slut. (Med ”väl hävdad” menas att ingen skadlig ansamling av förna förekommer vid vegetationsperiodens slut).
- Krontäckning av träd och buskar ska vara mellan 25 och 50 %. Vedartad igenväxningsvegetation förekommer inte. (Med ”vedartad igenväxningsvegetation” menas buskar och träd som har kunnat etablera sig på grund av att beteshävden varit för svag).

Igenväxningsvegetation försämrar förutsättningarna för hävdgynnade växt- och djursamhällen samt arter.)

- Vidkroniga träd, som växt upp i öppet solbelyst läge, växer fria från konkurrerande träd och buskar.
- Minst tre växtplatser för guckusko finns i ängen och att populationen inte minskar.
- De slåttergynnade arterna fältgentiana, ormrot, majviva, fågelstarr, hirsstarr, ängstarr, klasefibbla, slåtterfibbla, guckusko, gullviva, ängsskallra, svinrot, ängsskära, kattfot och smörboll finnas kvar i ängen.
- Antalet, för naturtypen (6530 Lövängar av fennoskandisk typ) typiska kärlväxtarter ska i genomsnitt vara minst 2 /provruta (0,5 x 0,5 m).
- Röjningsrösen och andra spår av fossil åkermark är väl synliga.

Skötselåtgärder

- Årlig slåtter med skärande eller klippande redskap (ska ske mellan 15 juli-31 augusti – vanligen sker den i augusti), höbärgning och efterbete samt röjning av igenväxningsvegetation.
- Vid behov fagas ängen. Löv, kvistar och klena nedfallna grenar och ris forslas bort. Inget från fagning och vindfällerna får ligga kvar på eller läggas på kulturlämningarna.
- Guckusko är känslig för störningar och kan lätt försvinna från lokalen pga. oaktsamhet, medvetet plockande eller uppgrävning. Ett större område runt de tre växtplatserna stänglas in så plantorna får större chans att sprida sig och det blir mindre tilltrampat nära dem. På försök under några år friläggs jorden på växtplatserna för att gynna de kvarvarande plantornas utbredning och skydda dem från omgivande växters konkurrens.

Länsstyrelsen
Örebro län

3.2 Skötselområde 2: Betesmark 3,1 ha

Beskrivning

Betesmarken är till stor del gammal åkermark och gammal ängsmark. En del av den gamla åkermarken i västra delen har varit granplantering men är nu öppen och nästan fri från gran. Här saknas den omgivande värdefulla kärlväxtfloran pga åkerbruk i relativ sen tid och granplanteringen.

Nära gränsen i norra delen betesmarken finns en sankmark med många groddjur som vanlig groda, åkergroda och mindre vattensalamander. Detta var långt tillbaka troligen äng och idag finns här en del grova träd som ask, björk, klibbal och sälg. Den delen av reservatet som ligger på norra sidan av vägen är öppen betesmark på gammal åker.

Mål

Att genom beteshävd bevara en gammal åkermark och ängsmark präglad av fristående lövträd (ett flertal ädellövträd) och gynna utbredningen av den värdefulla och naturliga floran. Spåren från äldre tiders markanvändning som röjnings- och odlingsrösen samt tidigare odlade ytor synliggörs.

Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- Arealen betesmark är 3,14 ha
- Minst 90 % av arealen för betesmarken är årligen väl hävdad vid vegetationsperiodens slut.
- Krontäckning av träd och buskar i betesmarken är mellan 25 och 50 %. Vedartad igenväxningsvegetation förekommer inte.
- De tidigare odlade ytorna är helt öppna.
- Vidkroniga träd, som växt upp i öppet solbelyst läge, växer fria från konkurrerande träd och buskar.
- Död ved i form av döende träd och torrakor finns. Grova delar av vindfällan finns kvar i betesmarken på platser där de inte försvårar betesskötseln.

Skötselåtgärder

- Årligt röjning av igenväxningsvegetation.
- Vid avverkningar och röjningar tas hänsyn till hålbbyggande fåglar genom att ihåliga träd och buskar med bär lämnas kvar. En del gamla, döda och döende träd framför allt björk, asp och al sparas för att gynna hackspettar m.fl.
- Vid vindfällan tas kronorna (grenar och kvistar) bort för att undvika oönskad vegetation som nässlor m.m. En mindre del läggs i enstaka små högar på lämpliga platser i betesmarken. Vid behov flyttas grova delar till en plats där de inte försvårar betesskötseln. Det finns en gammal hög som man kan fylla på.
- Röjning av igenväxningsvegetation längs bäcken.

3.3 Skötselområde 4: Friluftsliv - serviceanordningar för besökare 0,18 ha

Beskrivning

Älvhytteängen är ett välbesökt område, framförallt på våren och försommaren. Närboende besöker området året runt och många kommer från hela länet under vår och sommar. Många föreningar gör utflykter hit och guidade turer hålls i området.

Hänvisningsskyltar till området finns: en stor svartvit vid väg 243 med text ”Älvhyttans naturreservat” och två mindre gulröda med * och texten ”naturreservat” i två vägkorsningar innan man når reservatet.

En parkeringsplats för minst tio bilar finns i reservatets norra del intill grusvägen. Vid parkeringsplatsen finns två toaletter och tre bord med bänkar. Stigar i området ger besökaren möjlighet att välja mellan en kortare och en längre tur. Det finns en grusväg längs reservatets östra kant som gör att även rörelsehindrade till viss del kan uppleva områdets höga kvaliteter.

Mål

Besökare ska hitta till reservatet och kunna ta sig runt i området för att kunna se och uppleva skönheten och den intressanta naturen med sin rika ängsflora. Det ska kunna göras utan onödig nötning på eller störning av naturen och ängsfloran.

Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- Parkeringsplats för fem till tio bilar finns i norra delen av reservatet.
- En informationsskylt med beskrivning av reservatet och gällande föreskrifter för allmänheten finns vid parkeringsplatsen och eventuellt även vid östra p-platsen.
- Två toaletter finns vid parkering.
- Minst ett bord med sittplatser finns vid norra parkeringen.
- En välmarkerade stig finns i reservatet enligt bifogad karta.
- Hänvisningsskyltar i bra skick som leder besökarna rätt.
- Stängselgenomgångar finns vid parkeringsplatserna när området efterbetas.
- Stättor finns på två platser in i betesmarken
- En bro finns över bäcken/diket i norr och på platser längs stigen där behov finns.
- Spänger finns i de blötaste partierna i södra ängen.
- Samtliga ovan angivna anläggningar är väl underhållna.
- Eventuellt finns en bänk vid guckuskoväxtplats nr 1 och vid östra parkeringen.

Skötselåtgärder

- Regelbundet underhåll av parkeringsplats, toalett, markerad stig, vägvisning, stängselgenomgångar, bro och spänger.
- Området runt parkeringen slås en gång per år.
- Informationsskylten revideras senast år 2012 och kompletteras med information och beskrivning av kulturhistoriska värden samt slätter.
- En kulturhistorisk kartanalys av reservatet vore värdefullt om medel finns.
- För att göra upplevelsen bättre för rörelsehindrade görs ev. en informationstavla vid parkeringen i öster och även en bänk att sitta på så man kan njuta av ängen från p-platsen.
- Gränsmarkeringar görs längs reservatets västra gräns och vid p-platsen och längs norra gränsen i betesmarken på norra sidan om vägen.

4. Övrigt

4.1 Jakt och viltvård

Jakt och fiske skall inte förekomma i området.

4.1 *Förvaltning och tillsyn*

Reservatet förvaltas av Länstyrelsen. Förvaltaren svarar för städning och renhållning i terrängen, samt utövar tillsyn över reservatet i fråga om skötselåtgärder och föreskrifter.

4.2 *Reservatsgränsmarkeringar*

Reservatets gränsmarkeringar ska underhållas i enlighet med Naturvårdsverkets anvisningar.

5. Uppföljning

5.1 Uppföljning av skötselåtgärder

Länstyrelsen ansvarar för uppföljning av genomförda skötselåtgärder. Uppföljningen görs snarast möjligt efter att skötselåtgärden har genomförts. Den som anlitas för att genomföra åtgärderna ansvarar för dokumentation av vilka åtgärder som utförts och när de utförts. Detta innebär att Länstyrelsen ansvarar för att uppföljning av slåtter- och beteshävd genomförs varje år.

5.2 *Uppföljning av bevarandemål*

Länstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemålen påbörjas senast 2015 och sedan genomförs:

- vart 6 år för guckusko
- vart 6 år för fältgentiana

Insektsfaunan liksom fågelfaunan är inte dokumenterad. En inventering av både insekter och fåglar är därför önskvärd.

6. Uppföljning Sammanfattning och prioritering planerade skötselåtgärder

Skötselåtgärd	När	Skötselområde	Prioritet	Finansiering
Ängsslåtter	Varje år	1	1	Miljöstöd
Bete	Varje år	2	1	Miljöstöd
Skötselåtgärder för guckusko	2007-2009	1	2	Reservatsanslag
Uppföljning av skötselåtgärder	Varje år	1, 2	1	Reservatsanslag
Tillsyn och underhåll av skyltar, stigsystem med bro och spänger, p-plats, bord, bänkar och toaletter och hänvisningsskyltar	Varje år	I hela reservatet	1	Reservatsanslag
Tillsyn och komplettering av gränsmarkering	2010 och därefter vart 6:e år.	Hela gränsen	1	Reservatsanslag
Informationsskylten revideras. Information och beskrivning av kulturhistoriska värden bl.a. slåtter läggs till	Senast år 2012	3	2	Reservatsanslag
Uppföljning av bevarandemål för guckusko och fältgentiana	Senast 2015 och därefter vart 6:e år	1	2	Reservatsanslag

Bilaga 1 till Skötselplan för naturreservatet Älvhytteängen, 2006

FÖRESKRIFTER enligt beslut 1980-02-18

A. Föreskrifter enligt 8 § naturvårdslagen angående inskränkningar i markägares och annan sakägares rätt att förfoga över fastighet inom reservatet.

Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar ska förbud gälla att

- 1 1 bedriva täkt eller annan verksamhet som förändrar områdets topografi och landskapets allmänna karaktär.
- 2 2 anordna upplag annat än tillfälligt i samband med områdets skötsel
- 3 3 anlägga vägar eller stigar, utöver vad som framgår av fastställd skötselplan
- 4 4 dra fram ny mark- eller luftledning
- 5 5 använda kemiska bekämpningsmedel fränsett vad som anges i fastställd skötselplan
- 6 6 tillföra växtnäringsämnen
- 7 7 avverka, röja, eller utföra annat ingrepp i vegetationen utöver vad som framgår av fastställd skötselplan
- 8 8 dika annat än i form av underhåll av befintligt dikessystem

Ovanstående föreskrifter ska inte utgöra hinder mot att underhålla befintliga kraftledning eller mot underhåll av den genomgående vägen mot Övre Älvhyttan.

Föreskrifterna ska inte heller utgöra hinder mot sådan avverkning eller röjning som i avvaktan på fastställd skötselplan kan anvisas av förvaltaren.

Länstyrelsen
Örebro län

B. Föreskrifter enligt 9 § naturvårdslagen angående mark- och annan sakägares skyldighet att tåla visst intrång.

Markägare och innehavare av särskild rätt till marken förpliktas tåla att de åtgärder vidtas inom området som framgår av skötselplan för reservatet fastställd 1970-05-28.

C. Föreskrifter enligt 10 § naturvårdslagen om vad allmänheten har att iakttaga inom reservatet.

Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar ska förbud gälla att:

- 1 1 medföra ej kopplad hund
- 2 2 göra upp eld
- 3 3 rida, framföra cykel eller motordrivet fordon annat än på den genomgående vägen mot Övre Älvhyttan
- 4 4 parkera annat än på härför anvisad plats
- 5 5 bryta kvistar, fälla eller på annat sätt skada levande eller döda träd och buskar
- 6 6 plocka blommor, gräva upp eller på annat sätt skada blommor eller andra växter
- 7 7 plantera in främmande växt- och djurarter
- 8 8 tälta eller ställa upp husvagn
- 9 9 anordna orienteringskontroller eller snitslade spår
- 10 10 anbringa tavla, plakat, affisch, skylt, inskrift eller därmed jämförlig anordning

Länsstyrelsen
Örebro län

Bilaga 2 till Skötselplan för naturreservatet Älvhytteängen 2006-12-

Härads-karta 1864 - 1867

Gult = åker
Grönt = äng
Ofärgat = berg och backar

Cirkel/Oval = lövträd
Stjärna = barrträd
Röd linje = hemman-/sockengräns

Bilaga 3 till Skötselplan för naturreservatet Älvhytteängen 2006 karta till skötselplan.

